

TIJD VAN STEDEN EN STATEN

Trefwoorden: ridder, stad, Holland, Zeeland, Muiderslot.

Floris de Vijfde en het graafschap Holland

Floris de Vijfde werd geboren in Leiden in 1254. Nog altijd spreekt zijn naam tot de verbeelding. Zijn levensverhaal leest als een spannend boek!

Holland was eerst onbelangrijk

De voorvaders van Floris hebben eeuwenlang over het graafschap Holland geregeerd. In het begin was Holland een dunbevolkt en moerassig gebied. Maar in de loop van de middeleeuwen werden de uitgestrekte moerassen ontwaterd en omgevormd tot boerenland.

De eerste Hollandse steden ontstaan

In de 13e eeuw kregen sommige plaatsen in Holland voor het eerst *stadsrechten* van de graaf. Een stad had eigen wetten en een eigen bestuur. Dordrecht was de oudste én de belangrijkste stad van Holland. Bij Dordrecht liggen veel rivieren. De schippers van passerende schepen moesten *tol* betalen aan de graaf.

Holland wil West-Friesland hebben

Holland probeerde om West-Friesland te veroveren. Dat ligt in het noorden van Noord-Holland. De Hollandse graven vonden dat zij recht hadden op West-Friesland, omdat ze afstamden van een Friese graaf. Ook wilden ze de West-Friezen een lesje leren, want die vielen steeds hun graafschap binnen.

Willem zakt door het ijs

Graaf Willem II van Holland was de vader van Floris. Hij was gekozen tot *rooms-koning* en zou later keizer worden van het Heilige Roomse Rijk (zeg maar keizer van Duitsland). Maar zover is het nooit gekomen, want tijdens een veldtocht tegen de West-Friezen reed hij te ver voor zijn troepen uit, zakte met zijn paard door het ijs en werd door een stel West-Friese boeren gedood! De boeren verstopten zijn lijk onder de vloer van een boerderij.

Floris trouwt met Beatrijs ♥

Toen zijn vader stierf, was Floris nog maar een peuter. Het was de gewoonte dat adellijke jongens werden opgevoed aan het hof van een belangrijk iemand. Floris kreeg zijn ridderlijke opvoeding op de burcht van ridder Hendrik van Voorne, de machtigste man van Zeeland.

Op zijn 12e werd Floris meerderjarig. Hij was nog te jong om alleen te regeren en werd geholpen door een raad van hoge edelen. Twee jaar later trouwde hij met Beatrijs, een dochter van de graaf van Vlaanderen.

Floris verovert West-Friesland

Floris wilde de dood van zijn vader wreken. Hij probeerde zelf West-Friesland te veroveren. Dat is hem uiteindelijk ook gelukt. Floris liet het lijk van zijn vader opgraven en herbegraven in de abdij van Middelburg. Hij bouwde vijf kastelen om de West-Friezen onder de duim te houden.

Der keerlen god

Floris was geliefd bij het volk, maar niet bij een deel van zijn adellijke leenmannen. Die edelen noemden hem spottend *der keerlen god* ('god van de boeren'). Ze waren ontevreden, omdat Floris hun minder macht gaf en zelf steeds machtiger werd.

Kort na de moord op Floris werd het MUIDERSLOT veroverd door de bisschop van Utrecht en met de grond gelijkgemaakt. In de 14e eeuw is het herbouwd.

Hollands muntje met de 'kop' van Floris V.

Floris en het Muiderslot

In 1296 werd Floris tijdens een valkenjacht door drie van zijn adellijke leenmannen ontvoerd en opgesloten in het MUIDERSLOT. Toen er gewapende boeren in aantocht waren om hem te bevrijden, gingen de ontvoerders ervandoor. Floris namen ze mee. Onderweg probeerde Floris te ontsnappen. Hij wilde met zijn paard over een sloot springen, maar belandde in het water. Een van de edelen, Gerard van Velsen, heeft hem toen met zijn zwaard vermoord.

Floris werd opgevolgd door zijn zoon Jan. Jan trouwde met een Engelse prinses. Hij stierf al in 1299, 15 jaar oud. Daarmee stierf ook het Hollandse gravenhuis uit. Vier eeuwen lang had dit grafelijke huis geregeerd. In die tijd groeide Holland uit tot een belangrijk gewest.

VRAGEN & OPDRACHTEN

Je hebt nodig: een atlas. En voor de extra opdracht 13: internetaansluiting met Google Earth.

1. Zet in chronologische volgorde:

(Zet dus degenen die het eerst leefde voorop.)

Floris de Vijfde, Karel de Grote, Willem van Oranje.

2. Floris leefde in de middeleeuwen. Hoe lang geleden?

0 ± 700 jaar geleden   0 ± 1300 jaar geleden
0 ± 1000 jaar geleden   0 ± 1600 jaar geleden

3. Hoe kwam een graaf aan geld?

Pacht en tol waren belangrijke inkomstenbronnen.

Zet deze twee woorden op de goede plaats:

.....: betaling voor het gebruik van wegen, rivieren e.d.
          of voor het doorvoeren van goederen.

.....: betaling voor het gebruik van boerenland,
          viswater, jachtgrond e.d.

4. Wat is een stad?

In de 13e eeuw (de eeuw van Willem II en Floris V) ontstonden in het graafschap Holland de eerste steden.

a. Willem II gaf vier plaatsen in zijn graafschap stadsrechten: Haarlem, Delft, 's-Gravenzande en Alkmaar. Een van deze plaatsen is niet tot een echte stad uitgegroeid. *Welke plaats?*

b. Waarin onderscheidt een tegenwoordige stad zich volgens jou van een dorp? *Noem twee dingen.*

5. 'In ... daar woont een graaf, en zijn zoon heet Jantje'

Vorsten en edelen waren dol op jagen. Graaf Willem II liet bij zijn *haga* (zijn omheinde jachtgebied) in de duinen een hof (een adellijk huis) bouwen. Floris breidde dit hof uit. Bij het grafelijke hof ontstond een dorpje.

Hoe heet de stad die uit dit dorpje is voortgekomen?

6. Een dorpje aan de Amstel

In 1275 schonk Floris *vrijheid van tol* aan een dorpje aan de rivier de Amstel. Voortaan hoefden de dorpsbewoners hem geen tolgeld meer te betalen. Het is de eerste keer dat het dorp genoemd wordt. In het begin van de 14e eeuw kreeg het stadsrechten.

Hoe heet de stad die uit dit dorpje is voortgekomen?

De Ridderzaal met het beeldje van Willem II op het Binnenhof in Den Haag.

7. WEETVRAGEN (of zoek de antwoorden op!)

Willem II was rooms-koning. Hij hoorde natuurlijk een mooi kasteel te hebben! Daarom begon hij met de bouw van de RIDDERZAAL. Floris heeft de Ridderzaal afgebouwd. Iedere derde dinsdag van september houdt de koningin in de Ridderzaal een rede. Ze zegt dan hoe het met Nederland gaat en welke plannen de regering heeft.

a. Hoe heet die rede?

b. Hoe noemen we die dag?

8. TOPO (gebruik zo nodig je atlas)

Floris werd door zijn ontvoerders opgesloten in het MUIDERSLOT. Dat kasteel had hij zelf laten bouwen.

a. Het Muiderslot staat aan een rivier. Schippers moesten bij het slot tol betalen. Hoe heet die rivier?

b. Bij welke grote stad begint deze rivier?

c. Het Muiderslot stond bij zee. Hoe heette deze zee?

9. Dijken en dammen

Om het polderland te beschermen tegen overstromingen, werden er dijken aangelegd en rivieren afgesloten met een dam. Voortaan moesten de schepen de dam worden overgetrokken, of anders moest hun lading worden overgeladen op een wagen of op een ander schip.

Dankzij deze bedrijvigheid ontstond bij een dam vaak een nederzetting. Veel Hollandse 'damsteden' zijn ontstaan in de tijd van Floris.

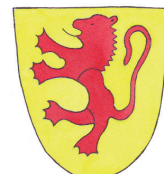
VRAAG. Dijken en dammen waren waterkeringen. Maar ze hadden nóg een belangrijke functie. Welke functie?

Tip: Denk aan de Afsluitdijk of de Oosterscheldedam.

Hint: paard-en-wagen

10. Wat was in Floris' tijd de belangrijkste ontwikkeling?

- De bouw van kastelen.
- De bouw van kathedralen.
- De verovering van West-Friesland.
- De opkomst van de steden.

wapenschild van Holland

11.extra De dood van graaf Willem II

De West-Friese boeren hadden eerst niet door dat ze de rooms-koning hadden gedood. Ze schrokken zich rot!

Hoe zullen ze het ontdekt hebben?

- Ze zagen het aan zijn rugnummer: 001.
- Ze zagen het aan zijn wapenschild.
- Ze zagen dat hun slachtoffer een scepter had.
- Ze zagen dat hun slachtoffer een kroon droeg.

12.extra de OUDE TAALMAKERIJ

Lees het onderstaande tekstkader.

Waarom kon Floris niet ontsnappen nadat hij met zijn paard in de sloot terechtgekomen was?

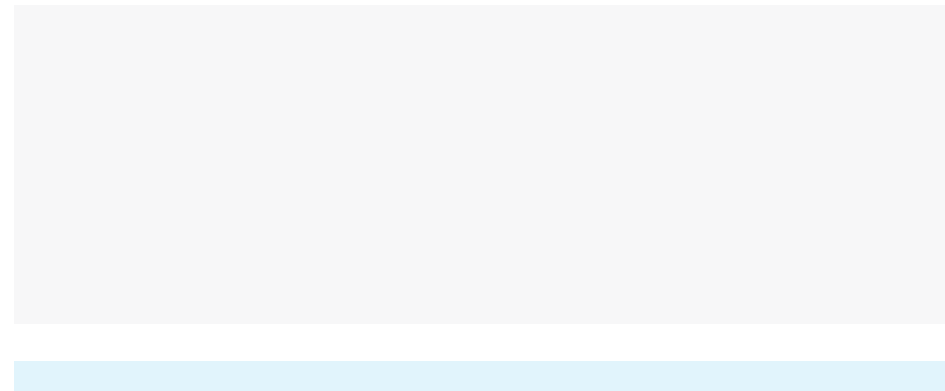
.....

In de middeleeuwse RIJMKRONIEK VAN HOLLAND wordt de moord op Floris beschreven. Kun je het Middelnederlands een beetje lezen?

*Hi [= Hij, d.w.z. Floris] waende [= dacht]
dat tpaerdekinj springen soude
Over den vliet; ende also houde [= meteen]
Viel dat paert al mitten grave
Inden sloet. Gheraet sat ave [= steeg af],
Ghetoghens swaerts, ende ghinken slaen.
Die grave ne conste niet ontgaen,
Want hi ant paert was ghebonden.
Daer stac hine [= hij hem] ten selven stonden
Metten swaerde doer den live,
Ende gaf hem wonden meer dan vive.*

13.extra ARCHEODETECTIVE

Na de verovering van West-Friesland bouwde Floris vijf dwangburchten om de West-Friezen onder bedwang te houden. Daarvan is alleen Kasteel Radboud nog over. Op luchtfoto's zijn de sporen van de verdwenen dwangburchten nog te zien. Een ervan is de Nieuwburg. OPDRACHT. 'Vlieg' met Google Earth naar Oudorp (dat schrijf je met één d!) en speur de plek op waar de Nieuwburg heeft gestaan. Maak hieronder een schetsje van de contouren (de omtreklijnen) van deze verdwenen burcht.

Floris de Vijfde

graaf van Holland en Zeeland

Floris de Vijfde is de beroemdste graaf van Holland. In 1296 werd hij door edelen vermoord. Floris staat in de CANON VAN NEDERLAND.

